

บทที่ 3

การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

ช่องว่างการออม - การค้า และทุนไหลเข้าจากต่างประเทศ

3.1 ลักษณะทั่วไปเกี่ยวกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

นับตั้งแต่ปี 2504 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้เริ่มจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจระยะยาวขึ้น ซึ่งลักษณะการพัฒนาเศรษฐกิจไทยที่สำคัณั้น เน้นถึงการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการผลิตส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรมขั้นปฐม กรรมวิธีการผลิตเป็นแบบเก่าที่ยังไม่สามารถนำทรัพยากรในประเทศมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ เป็นเหตุให้ประชากรมีรายได้ต่ำ ฉะนั้นจึงต้องอาศัยแนวความคิดทางการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อมุ่งหวังในการเพิ่มผลผลิตขั้นประชาชาติให้สูงขึ้น ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าในช่วงกว่า 20 ปี (ตั้งแต่ปี 2505-2526) ที่ได้มีการเร่งรัดพัฒนาประเทศนั้นบรรลุผลสำเร็จด้านการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาอุตสาหกรรมในช่วงแผนพัฒนาฉบับแรก ๆ และแม้แต่ในช่วงหลังวิกฤติการณ์น้ำมันก็ตาม กล่าวคือฐานะทางเศรษฐกิจและรายได้ประชาชาติขยายตัวขึ้น 15 เท่าตัว จากผลผลิตขั้นภายในประเทศเบื้องต้น มูลค่า 63,793 ล้านบาทในปี 2505 เป็น 928,548 ล้านบาทในปี 2526 ในขณะที่รายได้เฉลี่ยต่อหัวเพิ่มขึ้นประมาณ 8 เท่าตัว จากมูลค่าประมาณ 2,200 บาทต่อหัว ในปี 2505 เป็น 18,247 บาทต่อหัว ในปี 2526 ทั้งนี้โดยอัตราการเจริญเติบโตของผลผลิตขั้นประชาชาติเบื้องต้นในราคาที่ยคงที่ ระหว่างปี 2505-2515 (ตารางที่ 3.1) ขยายตัวในอัตราเกินกว่าร้อยละ 7 ต่อปี เกือบทุกปี ยกเว้นเพียงปี 2514 และ 2515 ซึ่งขยายตัวในอัตราร้อยละ 4.7 และ 4.8 ตามลำดับ สำหรับในช่วง 2516-2526 โดยเฉลี่ยแล้วขยายตัวต่ำลงเล็กน้อย ประมาณร้อยละ 6.9 ต่อปี สำหรับแนวโน้มความเจริญเติบโตของผลผลิตขั้นประชาชาติเบื้องต้นในราคาปัจจุบัน ปรากฏว่ามีแนวโน้มไปในทางเดียวกัน โดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 17.4 ต่อปี ในระหว่างปี 2516-2526

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทยอยู่ในภาคการเกษตร สัดส่วนของผลผลิตภายในประเทศเบื้องต้นในภาคการเกษตรได้ลดลงจากร้อยละ 39 ในปี 2505 เป็นร้อยละ 22 ในปี 2526 (ตารางที่ 3.2) อันนี้เป็นการสนับสนุนว่า การขยายตัวของเศรษฐกิจไทยตลอดช่วงกว่า 20 ปีนี้ มีพื้นฐานมาจากการขยายตัวของภาคที่ใช้การเกษตรเป็นหลัก

ตารางที่ 3.1 อัตราการเพิ่มของผลิตรวมที่ประชำชาติเบื้องต้น คัดตามราคาปี 2515 และราคาปัจจุบัน (ปี 2505-2526)

ปี	อัตราเพิ่มของผลิตรวมที่ ประชำชาติเบื้องต้น ณ ราคาปี 2515	อัตราเพิ่มของผลิตรวมที่ประชำชาติ เบื้องต้น ณ ราคา ปี ปัจจุบัน
2505	8.10	8.20
2506	8.50	6.70
2507	6.55	9.70
2508	8.00	12.90
2509	12.21	20.3
2510	7.96	6.8
2511	8.56	8.4
2512	7.86	9.6
2513	6.60	5.7
2514	4.39	5.9
2515	4.57	12.6
2516	9.40	32.8
2517	6.05	25.5
2518	6.66	10.66
2519	8.92	12.99
2520	7.12	16.41
2521	11.28	21.45
2522	5.78	16.53
2523	5.43	23.14
2524	6.29	14.78
2525	4.10	7.63
2526	5.82	9.74

ที่มา : กองบัญชีรายได้ประชำชาติ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมโรงงาน (manufacturing) มีการขยายตัวของมูลค่าเพิ่มระหว่างช่วงปี 2505 - 2526 ในอัตราเฉลี่ยประมาณร้อยละ 10 ต่อปี ขณะที่มูลค่าเพิ่มของภาคการเกษตรกรรมขยายตัวในอัตราที่ต่ำกว่าและมีแนวโน้มลดลง เฉลี่ยประมาณร้อยละ 5 ต่อปี ส่วนภาคการค้าและบริการมีสัดส่วนมูลค่าเพิ่มสูงที่สุดนั้นมีอัตราเพิ่มค่อนข้างสูงเฉลี่ยประมาณร้อยละ 8 ต่อปี (ตารางที่ 3.3)

3.2 ปัญหาช่องว่างการออม - การลงทุน และการค้า

การพัฒนาเศรษฐกิจหรือการขยายตัวของรายได้ในระดับสูง จะขึ้นอยู่กับสัดส่วนของผลผลิตที่จัดสรรไปเพื่อการสะสมทุน หรือการลงทุนที่เพิ่มขึ้น แต่การลงทุนนั้นขึ้นอยู่กับกรออม ซึ่งในประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายก็ประสบปัญหาพื้นฐาน 2 ประการด้วยกัน คือ ปัญหาขาดแคลนการออมทรัพย์ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน (ช่องว่างการออม) หรือปัญหาการขาดดุลทางการค้า (ช่องว่างการค้า)

3.2.1 ปัญหาช่องว่างการออม - การลงทุน

การขยายตัวทางเศรษฐกิจในระดับสูงนั้น จำเป็นต้องอาศัยการเร่งรัดการสะสมทุนในระดับที่เพียงพอ ซึ่งปรากฏว่าอัตราการสะสมทุนของประเทศไทยเท่าที่ผ่านมามีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 10 ต่อปี โดยมีมูลค่าที่แท้จริงเพิ่มขึ้นจาก 12,714 ล้านบาทในปี 2505 เป็น 69,845 ล้านบาทในปี 2526 และมีสัดส่วนในผลผลิตประชาชาติเบื้องต้นเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 16 ในปี 2505 เป็นร้อยละ 21 ในปี 2526 นอกจากนั้นการสะสมทุนยังมีบทบาทในแง่ของผลิตภาพ (productivity) อีกด้วย ถ้าหากสมมติให้การสะสมทุนมีผลกระทบต่อเพิ่มขึ้นของผลิตภาพในประเทศ โดยมีความล่าช้า (time lag) เข้ามาเกี่ยวข้อง (สมมติว่าล่าช้า 1 ปี) จะพบว่า อัตราส่วนเพิ่มของทุน - ผลผลิต (incremental capital - output ratio) ในราคาคงที่ปี 2515 มีค่าเฉลี่ยต่อปี ระหว่างช่วง 2505 - 2510 , 2511 - 2515 , 2516 - 2520 และ 2521 - 2526 เท่ากับ 2.23 , 4.38 , 2.88 และ 4.05 ตามลำดับ โดยมีแนวโน้มลดลงจนกระทั่งถึงปี 2510 หลังจากนั้นเริ่มยกกระดับสูงขึ้นแล้วลดต่ำลงอีกนับแต่ปี 2516 เป็นต้นมา เว้นปี 2522 , 2523 และ 2525 ถ้าแยกพิจารณาการสะสมทุนคงที่เบื้องต้นเป็นภาคเกษตรและมีใช้ภาคเกษตรระหว่างการลงทุนในภาคเกษตรมีเพียงประมาณร้อยละ 10 ของการลงทุนทั้งหมด ขณะที่ในภาคที่มีใช้การเกษตรมีถึงร้อยละ 90 ซึ่งอาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ผลิตภัณฑ์ประชาชาติเบื้องต้นภาคเกษตรมีสัดส่วนที่ลดลง

ตารางที่ 3.2 การขยายตัวทางเศรษฐกิจจำแนกตามสาขาการผลิต (ปี 2505-2526)

(พื้นฐานบาท: ร้อยละ)

สาขาการผลิต	มูลค่าเพิ่มคิดตามราคาปี 2515					อัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปี			
	2505	2510	2515	2520	2526	2505-2510	2510-2515	2515-2520	2520-
ภาคเกษตรกรรม	29.6	39.1	50.0	62.5	80.9	7.7	5.5	18.9	10.0
ภาคอุตสาหกรรม ^{1/}	20.0	29.6	40.2	67.7	99.6	15.2	10.7	19.6	16.0
-อุตสาหกรรมโรงงาน	(11.3)	(17.6)	(27.9)	(48.1)	(71.9)	13.0	12.3	20.3	15.0
ภาคการค้าและบริการ (tertiary) ^{2/}	33.4	51.7	73.0	105.6	162.4	11.3	10.3	17.6	18.0
ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ	83.0	120.4	163.2	238.8	342.9	10.8	8.3	16.0	16.0

ที่มา: กองบัญชีรายได้ประชาชาติ

หมายเหตุ: 1. ได้แก่ สาขาเหมืองแร่, อุตสาหกรรมโรงงาน, การก่อสร้าง, ไฟฟ้าและประปา
2. ได้แก่ สาขาคมนาคม-ขนส่ง, การค้า, การธนาคาร, การบริหารราชการ และการป้องกันประเทศและสาขาบริการอื่น ๆ

ตารางที่ 3.3 สัดส่วนมูลค่าเพิ่มของสาขาการผลิตต่าง ๆ ในผลิตภัณฑ์ภายในประเทศ

สาขาการผลิต	มูลค่าเพิ่มคิดตามราคาปัจจุบัน (พันล้านบาท)					สัดส่วน (ร้อยละ)				
	2505	2510	2515	2520	2526	2505	2510	2515	2520	2526
ภาคเกษตรกรรม	23.7	35.1	50.1	111.0	202.8	37.1	32.4	30.7	28.2	22.7
ภาคอุตสาหกรรม	13.4	26.6	40.2	107.5	252.1	21.0	14.6	24.6	27.4	28.1
-อุตสาหกรรมโรงงาน	(9.0)	(16.1)	(27.9)	(74.7)	(172.5)	(14.1)	(14.1)	(17.1)	(19.0)	(19.3)
ภาคการค้าและบริการ* (tertiary)	26.7	46.5	73.0	174.7	439.8	41.9	41.9	44.7	44.4	49.2
ผลิตภัณฑ์ภายในประเทศ	63.8	108.2	163.2	393.2	894.7	100	100	100	100	100

ที่มา: กองบัญชีรายได้ประชาชาติ

หมายเหตุ:* เหมือนตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.4 : อัตราส่วนเพิ่มของทุน - ผลผลิต

(ล้านบาท)

ปี	การสะสมทุนคงที่ เบื้องต้น	ผลิตภัณฑ์ภายใน ประเทศเบื้องต้น	ส่วนเพิ่มของผลิตภัณฑ์ ภายในประเทศ	อัตราส่วนเพิ่ม ของทุน-ผลผลิต
2505	13,640	79,838	5,982	1.92
2506	16,245	86,544	12,706	1.07
2527	19,914	92,256	5,712	2.84
2508	21,649	99,544	7,288	2.73
2509	26,455	111,688	12,144	1.78
2510	32,508	120,389	8,701	3.04
2511	35,405	130,598	10,209	3.18
2512	39,809	140,941	10,343	3.42
2513	39,951	150,092	9,151	4.35
2514	39,335	157,088	6,996	5.71
2515	34,607	164,626	7,538	5.22
2516	37,854	180,146	15,520	2.23
2517	42,140	189,950	9,804	3.86
2518	42,311	203,514	13,564	3.11
2519	45,119	221,225	17,711	2.39
2520	59,832	237,173	15,948	2.83
2521	64,184	261,097	23,924	2.50
2522	69,225	276,907	15,810	4.06
2523	71,432	292,852	15,945	4.34
2524	74,848	311,270	18,418	3.88
2525	68,900	324,032	12,762	5.86
2526	75,127	342,878	18,846	3.66

ที่มา : กองบัญชีรายได้ประจำชาติ

หมายเหตุ : ล้อมมติให้ผลผลิตภาพของทุนมีความล่าช้า ทางเวลา 1 ปี

ตารางที่ 3.5 แหล่งที่มาของการออมประจำชาติเบื้องต้น

(2503 - 2526)

ปี	การออมภาคเอกชน			การออมภาครัฐบาล	รวม
	นิติบุคคล*	ครัวเรือน	รวม		
2503-2512	31.9	51.1	83.0	17.0	100.0
2513	43.2	47.0	90.2	9.8	100.0
2514	49.4	44.4	93.8	6.2	100.0
2515	44.6	52.1	97.0	3.0	100.0
2516	31.7	61.9	93.6	6.4	100.0
2517	33.0	51.4	84.4	15.6	100.0
2518	37.0	53.3	90.3	9.7	100.0
2519	39.3	56.0	95.3	4.7	100.0
2520	40.1	48.9	89.0	11.0	100.0
2521	40.6	51.3	91.9	8.1	100.0
2522	42.3	52.9	95.2	4.8	100.0
2523	41.2	56.0	97.2	2.8	100.0
2524	47.3	49.6	96.9	3.1	100.0
2525	50.6	53.9	104.5	-4.5	100.0
2526	51.7	47.8	99.5	0.5	100.0

ที่มา : กองบัญชีรายได้ประจำชาติ

หมายเหตุ : * รวมรัฐวิสาหกิจซึ่งต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล และรวมค่าเสื่อมราคา
สินทรัพย์ทุนคงที่ (provision for the consumption of fixed
capital)

สำหรับทางด้านภาระตมทุนเพื่อรองรับการระดมทุน ปรากฏว่า แหล่งระดมทุนภายในประเทศที่สำคัญมาจากภาคเอกชน โดยเฉพาะภาคครัวเรือน ซึ่งมีสัดส่วนในการออมประจำชาติเบื้องต้นประมาณร้อยละ 56.6 ในปี 2505 มีแนวโน้มค่อนข้างคงที่จนกระทั่งปี 2524 มีแนวโน้มลดลงเป็นร้อยละ 49.6 และ 47.8 ในปี 2526 ในขณะที่เดียวกันสัดส่วนการออมในภาครัฐกิจเอกชนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 19 ในปี 2505 เป็นร้อยละ 51.7 ในปี 2526 อย่างไรก็ตามสัดส่วนการออมภาคเอกชนรวมต่อการระดมทุนคงที่เบื้องต้นมีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ 69.4 ในปี 2505 เป็นร้อยละ 50.3 ในปี 2526 ส่วนการออมภาครัฐบาลมีสัดส่วนที่ต่ำมาก อีกทั้งมีแนวโน้มที่ลดลงด้วยสัดส่วนการออมภาครัฐบาลในการออมประจำชาติเบื้องต้นลดลงจากร้อยละ 14.6 ในปี 2505 เป็นร้อยละ 0.9 ในปี 2526 อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาการออมสุทธิแล้วจะพบว่าโดยเฉลี่ยสัดส่วนของการออมภาครัฐบาลในการออมสุทธิทั้งหมดจะมีแนวโน้มลดลงเป็นร้อยละ 22.0 , 14.8 , 12.2 และ 5.8 ในระหว่างปี 2505 - 2510 , 2511 - 2515 2516 - 2520 และ 2521 - 2526 ตามลำดับ

เนื่องจากตั้งแต่ปี 2504 เป็นต้นมา การออมภายในประเทศหรือการออมประจำชาติเริ่มไม่เพียงพอต่อการระดมทุนที่เกิดขึ้น การออมจากต่างประเทศ (foreign savings) จึงมีบทบาทขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ ในระหว่างปี 2505 - 2514 อัตราการออมต่ำกว่าอัตราการลงทุนในราคาคงที่ปี 2515 มาตลอด ยกเว้นปี 2505 และ 2509 โดยมีแนวโน้มลดลงจนกระทั่งปี 2515 เป็นต้นมา อัตราการออมเริ่มสูงกว่าอัตราการลงทุนและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งดูเหมือนว่าช่องว่างการออมจะมีใช่เป็นตัวจำกัดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในประเทศไทยอีกต่อไป

3.2.2 ปัญหาช่องว่างทางการค้า

ในระหว่างปี 2505 - 2526 ประเทศไทยมีดุลการค้าขาดดุลมาตลอด โดยเฉพาะในปี 2512 , 2513 , 2516 และ 2526 มีการขาดดุลการค้ามากถึง 12,244 , 11,968 13,971 และ 14,819 ล้านบาทในราคาคงที่ปี 2515 ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากการที่มีมูลค่าของสินค้าออกเพิ่มขึ้นในอัตราที่ต่ำกว่ามูลค่านำเข้าในระยะเดียวกัน โดยมูลค่าสินค้าออกมีมูลค่า 9,566 ล้านบาทในปี 2505 เป็น 48,275 ล้านบาทในปี 2526 หรือเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 8.1 ต่อปี ในขณะที่มูลค่าสินค้านำเข้าได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นจาก 12,733 ล้านบาท ในปี 2505 เป็น 63,095 ล้านบาทในปี 2526 ณ ราคาคงที่ปี 2515 หรือเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 9.1 ต่อปี

ส่วนมูลค่าสินค้าออกและสินค้าเข้าในราคาปัจจุบันโดยเฉลี่ยอัตราเพิ่มขึ้น 14.3 และ 16.0 ต่อปี ตามลำดับ

สำหรับมูลค่าสินค้านำเข้าที่สำคัญ ๆ ได้แก่ สินค้านำเข้าเพื่อการบริโภค (import consumption goods) ซึ่งมีสัดส่วนร้อยละ 31.9 ของมูลค่าสินค้านำเข้าทั้งหมด ในปี 2505 ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 12.6 ในปี 2526 ทั้งนี้อาจเป็นผลจากการดำเนินนโยบายการทดแทนนำเข้า^{1/} ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 และ 3 อย่างไรก็ตามมูลค่านำเข้าสินค้าบริโภคในราคาที่ตั้งที่ได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นจาก 4,422 ล้านบาท ในปี 2505 เป็น 12,059 ล้านบาทในปี 2526 ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าการขยายตัวของรายได้เพิ่มขึ้น ทำให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงรสนิยมหันไปบริโภคสินค้าต่างประเทศมากขึ้น ส่วนสินค้าขั้นกลางและวัตถุดิบ (Import intermediate product and raw materials) มีสัดส่วนร้อยละ 17.1 ของมูลค่านำเข้าทั้งหมดในปี 2505 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 25.2 ในปี 2526 โดยมีมูลค่าในราคาที่ตั้งเพิ่มขึ้นกว่า 7 เท่าตัว จากปี 2505 ในขณะที่เดียวกัน มูลค่านำเข้าสินค้าทุน (Import capital goods) มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากร้อยละ 28.2 ของมูลค่านำเข้าทั้งหมดในปี 2505 เป็นร้อยละ 29.3 ในปี 2526 มีอัตราเพิ่มเฉลี่ยในราคาที่ตั้งร้อยละ 11.8 ต่อปี และจากการที่ราคาน้ำมันสูงขึ้นตั้งแต่ปี 2516 ทำให้มูลค่านำเข้าน้ำมันเชื้อเพลิงและน้ำมันหล่อลื่น (Import fuel and lubricant) ในราคาปัจจุบันสูงขึ้นมากจากเฉลี่ยร้อยละ 15.1 ต่อปี ระหว่างปี 2505-2516 เป็นเฉลี่ยร้อยละ 35.6 ในปี 2517-2526 โดยมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นกว่าเท่าตัว จากร้อยละ 10.6 ของมูลค่านำเข้าทั้งหมด ในปี 2505 เป็นร้อยละ 24.1 ในปี 2526 ส่วนการที่สัดส่วนของสินค้านำเข้าประเภททุนและวัตถุดิบขยายตัวมากขึ้น เนื่องจากผลของการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งก่อให้เกิดการขยายตัวในสาขาเศรษฐกิจต่าง ๆ สำหรับรายจ่ายด้านบริการมีมูลค่าเพิ่มขึ้นอย่างมาก 40 กว่าเท่าในปี 2526 เมื่อเทียบกับปี 2505 ที่สำคัญได้แก่รายจ่ายผลประโยชน์จากการลงทุน ซึ่งมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นมากจากร้อยละ 28.1 ในปี 2505 เป็นร้อยละ 57.5 ในปี 2526 และรายจ่ายของคนไทย

^{1/} Narongchai Akrasanee, "Import Substitution, Export Expansion and Source of Industrial Growth in Thailand, 1960-1972" in Pradeep Sondysuwan (ed.), Finance, Trade and Economic Development in Thailand, (Bangkok : Sompong Press, 1975), pp 257-277.

ที่เดินทางไปต่างประเทศ ซึ่งมีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ 30.3 ของบริการรายจ่ายทั้งหมดในปี 2505 เป็นร้อยละ 15.7 ในปี 2526 อาจเนื่องจากคนไทยหันมานิยมเที่ยวภายในประเทศมากขึ้น

ในด้านสินค้าออกในช่วงปี 2505-2526 มีมูลค่าเพิ่มขึ้นประมาณเกือบ 15 เท่าตัว จาก 9,165 ล้านบาทในปี 2505 เป็น 142,986 ล้านบาท ณ ราคาปัจจุบันในปี 2526 หรือเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 14.3 ต่อปี เทียบกับอัตราเพิ่มของผลิตภัณฑ์ประชาชาติเบื้องต้นซึ่งเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 14.2 ต่อปี ในระยะเดียวกันแล้ว จะพบว่า มีอัตราเพิ่มที่ใกล้เคียงกันมาก และสัดส่วนของมูลค่าสินค้าออกต่อผลิตภัณฑ์ประชาชาติเบื้องต้น จะพบว่ามูลค่าของสินค้าออกในช่วงดังกล่าวเฉลี่ยเป็นร้อยละ 17.7 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ประชาชาติ แสดงให้เห็นว่า เศรษฐกิจของประเทศยังขึ้นอยู่กับ การส่งออกอยู่อีกมาก สำหรับสัดส่วนมูลค่าสินค้าออกภาคเกษตรในปี 2505 มีประมาณร้อยละ 94.1 ลดลงเป็นร้อยละ 62.9 ของมูลค่าส่งออกทั้งหมด ในปี 2526 แสดงว่ามีการเปลี่ยนแปลงการส่งออกจากภาคเกษตรไปสู่ภาคที่มิใช่เกษตรมากขึ้น อย่างไรก็ตามมูลค่าการส่งออกของประเทศไทยจะขึ้นอยู่กับผลผลิตทางการเกษตรเป็นสำคัญ แต่เนื่องจากผลผลิตทางการเกษตรที่เพิ่มขึ้นเป็นผลจากการขยายพื้นที่การเพาะปลูก ผลผลิตจึงเพิ่มขึ้นในอัตราที่ช้า ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตสินค้าการเกษตรและ/หรือเพิ่มผลผลิตทางอุตสาหกรรมเพื่อส่งเสริมให้สินค้าออกมีอัตราการเจริญเติบโตเพิ่มขึ้น สำหรับรายรับด้านบริการมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นกว่า 40 เท่าตัวในปี 2526 จากปี 2505 ทั้งนี้เนื่องจากบริการรับที่สำคัญมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นมาก ได้แก่ รายรับจากการท่องเที่ยวซึ่งมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 11.3 ของบริการรับทั้งหมดในปี 2505 เป็นร้อยละ 37.3 ในปี 2526 และแนวโน้มจะเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับสินค้าออกที่สำคัญของไทย

แม้ว่ามูลค่าสินค้าและบริการส่งออกในช่วงปี 2505-2526 จะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเกือบทุกปี แต่เมื่อเทียบกับมูลค่าสินค้าและบริการนำเข้าในระยะเดียวกันจะพบว่า มูลค่าสินค้าและบริการส่งออกยังมีอัตราเพิ่มที่ต่ำกว่าสินค้าและบริการนำเข้า จึงเป็นผลให้ประเทศไทยมีดุลการค้าและดุลบริการที่ขาดดุลมาโดยตลอดตั้งแต่ทศวรรษที่ 1960 โดยมีแนวโน้มโดยเฉลี่ยขาดดุลการค้าและบริการเพิ่มขึ้น และเมื่อเทียบกับช่องว่างการออม- การลงทุนในระหว่างปี 2505-2526 แล้วจะพบว่าช่องว่างการค่าบริการมีขนาดใหญ่กว่าช่องว่างการออม-การลงทุน ทุกปียกเว้นปี 2510 และ 2513

3.3 ทุนต่างประเทศไหลเข้าสู่และความต้องการทุนจากต่างประเทศ

ความสำคัญของการสะสมทุนในประเทศกำลังพัฒนามักจะถูกกล่าวถึงเสมอ ๆ จากนักเศรษฐศาสตร์สาขาพัฒนาการ ซึ่งโดยทั่วไปจะมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การสะสมทุนจะก่อให้เกิดบรรลุแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และกระบวนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการสะสมทุน มักจะมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ^{1/} กล่าวคือ การลงทุนเพิ่มขึ้นจะก่อให้เกิดผลผลิตและผลผลิตในรูปของการสะสมทุนเพิ่มขึ้นด้วย สำหรับประเทศไทย การลงทุนมีบทบาทอย่างสำคัญในการเร่งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งสามารถเห็นได้จากการลงทุนรวมเบื้องต้นเพิ่มขึ้นจาก 11,737 ล้านบาท ในปี 2505 เป็น 212,635 ล้านบาท ในปี 2526 อัตราส่วนการลงทุนต่อผลิตภัณฑ์ประชาชาติเบื้องต้นเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 18.4 ในปี 2505 เป็นร้อยละ 23.6 ในช่วงปี 2526 และอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์ประชาชาติเบื้องต้นขยายตัวมากขึ้นด้วยในระยะเดียวกัน

นับตั้งแต่เริ่มศักราชของการพัฒนาด้วยการส่งเสริมการลงทุนจากชาวต่างประเทศ และการดำเนินโครงการพัฒนาต่าง ๆ ทำให้ทุนต่างประเทศเข้ามามีบทบาทอย่างมากภายในกระบวนการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้าน การรองรับการสะสมทุนภายในประเทศ ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน อาจกล่าวได้ว่ากระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจตลอดช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา นี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทุนต่างประเทศเป็นหลักสำคัญ ทุนต่างประเทศประเภทที่มีบทบาทสูงหรือมีขนาดใหญ่ได้แก่ การลงทุนโดยตรงของเอกชนต่างประเทศและหนี้ต่างประเทศระยะยาวของภาคเอกชน ที่สำคัญรองลงมาได้แก่ หนี้ต่างประเทศรัฐบาลและการลงทุนในหลักทรัพย์

จากรายการเงินทุนไหลเข้าสู่ ซึ่งประกอบด้วยเงินบริจาครายจากต่างประเทศ การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ เงินกู้และสินเชื่อภาคเอกชน และเงินกู้รัฐบาลนั้น แสดงให้เห็นว่า เงินบริจาครายจากต่างประเทศที่ช่วยเหลือแก่รัฐบาลมีความสำคัญมากในช่วงทศวรรษที่

^{1/} A.K. Cairncross, "Capital Formation in Take off," in W.W. Rostow (ed.), The Economics of Take off into Sustained Growth, (New York: St. Martin's Press, 1963), pp. 240-60.

1960 ซึ่งเป็นผลจากความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาจำนวนมากในระหว่างที่เกิดสงครามเวียดนาม โดยมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 33.0 ในปี 2505 และร้อยละ 29.0 ในปี 2514 หลังจากนั้นเริ่มมีสัดส่วนลดลงเหลือน้อยกว่าร้อยละ 10.0 ของเงินทุนไหลเข้าสู่ทริทั้งหมด ยกเว้นปี 2515 สำหรับการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศมีเพียง 2 ปี เท่านั้น ที่มีสัดส่วนน้อยกว่าร้อยละ 10.0 ของเงินทุนไหลเข้าสู่ทริทั้งหมด คือ ปี 2505 และ 2521-2523 โดยปกติจะมีสัดส่วนเฉลี่ยร้อยละ 32.3 ของเงินทุนไหลเข้าสู่ทริทั้งหมด ส่วนนี้ต่างประเทศทั้งระยะยาวและระยะสั้นภาคเอกชน มีความสำคัญตลอดช่วงสงคราม และมีแนวโน้มสูงขึ้นมากในช่วง 2517-2520 โดยเป็นสัดส่วนเฉลี่ยร้อยละ 38.0 ในช่วงปี 2509-2516 เพิ่มเป็นสัดส่วนร้อยละ 43.3 ในช่วงปี 2517-2520 และกลับลดลงอีกเป็นสัดส่วนเฉลี่ยร้อยละ 28.8 ในช่วงปี 2521-2526 นอกจากนี้เงินกู้ภาครัฐบาลเริ่มมีบทบาทอย่างสำคัญตั้งแต่ปี 2517 โดยมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 25.8 ในปี 2517 เป็นร้อยละ 57.7 ในปี 2526 ซึ่งดูเหมือนว่าส่วนหนึ่งเป็นผลจากการลดลงของเงินช่วยเหลือแบบให้เปล่าจากต่างประเทศโดยเฉพาะสหรัฐฯ เป็นรูปของเงินกู้แทน สำหรับรายการอื่น ๆ นอกเหนือจากนี้ (เงินช่วยเหลือภาคเอกชนและเงินลงทุนรายย่อย) มีสัดส่วนเพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับเงินทุนไหลเข้าสู่ทริทั้งหมดหรือน้อยกว่าร้อยละ 10.0 ตั้งแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง และมีความแปรปรวนมาก

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างเงินทุนไหลเข้าจากต่างประเทศสู่ทริทั้งหมด และความต้องการเงินทุนจากต่างประเทศแล้ว จะพบว่าในระหว่างปี 2511-2514, 2520-2522, 2524 และ 2526 เงินทุนไหลเข้าสู่ทริมีมูลค่าต่ำกว่าความต้องการเงินทุนจากต่างประเทศ ซึ่งจะชี้ให้เห็นว่าความต้องการเงินทุนจากต่างประเทศสำหรับในการพัฒนาเศรษฐกิจ ต้องได้รับการชดเชยจากเงินสำรองระหว่างประเทศ ในทางตรงข้ามปีที่มีเงินทุนไหลเข้าสู่ทริจากต่างประเทศมากกว่า (2505-2510, 2515-2519, 2523 และ 2525) แสดงว่ามีการสะสมเงินทุนสำรองของประเทศเพิ่มขึ้น ซึ่งจากการศึกษาถึงระดับเงินทุนสำรองที่เหมาะสมในประเทศไทย โดยธำรงค์ เขียนหทัยกุล พบว่า เงินทุนสำรองของประเทศไทยที่เป็นอยู่ต่ำกว่าระดับที่เหมาะสม ตั้งแต่ปี 2518^{1/} เป็นต้นมา

^{1/}Thumrong Chientachakut, "Demand for International Reserves and Exchange Rate Policy: A Case Study of Thailand," (M.A.Thesis, Thammasat University, 1980), p.77

ตารางที่ 3.6 : องค์ประกอบของเงินทุนไหลเข้าสุทธิจากต่างประเทศ

(ล้านบาท)

ปี	เงินโอน- ภาคเอกชน	เงินโอน ภาครัฐ- บาล	การลงทุน โดยตรง	เงินทุนระยะ สั้นภาคเอกชน	เงินลงทุนราย ย่อย	เงินกู้และสิน- เชื่อเอกชน	เงินกู้ภาค รัฐบาล	รวม
2505	106.0	804.9	156.0	5.6	0.9	233.1	1,098.5	2,405.0
2506	144.9	999.3	346.8	-20.9	1.4	579.1	737.3	2,787.8
2507	130.9	644.2	374.2	36.3	-0.9	810.6	421.0	2,416.3
2508	146.2	650.2	870.3	185.4	12.9	317.2	278.4	2,460.7
2509	216.3	766.4	570.6	354.6	46.4	331.1	212.5	2,497.8
2510	173.8	1,024.4	894.4	71.1	114.4	965.0	205.2	3,448.3
2511	140.4	1,407.1	1,239.7	96.8	94.9	673.8	339.3	3,992.0
2512	89.2	1,098.0	1,057.5	186.0	100.5	1,299.2	254.4	4,084.8
2513	60.0	975.0	890.5	183.4	237.0	1,007.7	152.8	3,506.4
2514	131.1	773.0	808.4	154.8	100.5	397.0	270.0	2,364.8
2515	630.7	608.1	1,427.1	309.1	277.3	1,392.5	236.6	4,881.2
2516	2,398.9	569.0	1,604.9	1,292.4	211.0	-1,199.0	1,027.5	5,904.8
2517	4,375.6	541.3	3,836.3	1,131.3	195.2	2,637.1	1,253.7	13,970.5
2518	1,134.5	497.6	1,744.8	2,600.3	27.4	1,316.7	2,058.4	9,379.7
2519	100.8	363.7	1,614.1	2,778.5	21.5	689.3	4,203.2	9,728.1
2520	443.3	358.6	2,163.8	5,226.4	1.5	867.2	5,606.0	14,666.8
2521	128.0	688.0	1,010.8	1,696.2	124.4	689.3	11,263.0	15,599.7
2522	461.9	762.1	1,047.7	3,567.2	2,131.3	6,314.5	20,691.6	34,976.3
2523	1,529.9	2,900.6	3,816.0	6,848.9	1,033.5	13,708.4	25,212.7	55,050.0
2524	1,100.8	2,589.4	6,363.2	-4,379.6	18.9	18,948.0	34,069.9	58,710.7
2525	1,723.4	2,480.1	4,303.7	2,960.4	609.8	9,101.6	21,074.5	42,253.5
2526	3,517.9	2,858.7	8,008.3	4,987.5	339.9	4,956.9	16,414.1	41,083.8

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 3.7 : ความต้องการเงินทุนจากต่างประเทศเบื้องต้น และเงิน
ทุนไหลเข้า

(ล้านบาท)

ปี	ดุลบัญชีเดินสะพัด (1)	เงินทุนเคลื่อนย้ายสุทธิ (2)	ความแตกต่างระหว่าง (2) - (1)
2505	1,356	2,406	1,050
2506	2,360	2,783	393
2507	1,149	2,418	1,269
2508	1,102	2,183	1,081
2509	364	2,346	1,982
2510	9,994	3,371	- 6,623
2511	4,734	3,934	- 800
2512	5,569	3,709	- 1,860
2513	6,601	3,490	- 3,111
2514	4,561	2,637	- 1,924
2515	1,974	4,882	2,908
2516	3,541	5,906	2,365
2517	7,500	13,971	6,471
2518	13,781	9,386	- 4,395
2519	8,179	9,728	1,549
2520	21,179	14,768	- 6,411
2521	20,267	15,674	- 4,593
2522	43,815	34,991	- 8,824
2523	46,840	55,167	8,327
2524	59,740	58,820	- 920
2525	27,342	42,549	15,207
2526	72,479	40,874	-31,605

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

3.4 ปัญหาภาระหนี้ต่างประเทศ

เมื่อเร็ว ๆ นี้ ปัญหาภาระหนี้ต่างประเทศของประเทศกำลังพัฒนาได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้เนื่องจากปริมาณหนี้ต่างประเทศ และภาระหนี้ต่างประเทศได้ขยายตัวมากขึ้น

สำหรับประเทศไทย ซึ่งการพัฒนาประเทศส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับทรัพยากรจากต่างประเทศ นั้น ทำให้จำเป็นต้องมีการชำระทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยตามลักษณะเงินกู้ที่ถึงกำหนดชำระ โดยลักษณะหนี้ต่างประเทศเฉลี่ยในช่วง 2505-2526 ของประเทศไทย โดยสรุปแล้ว จะพบว่าอัตราดอกเบี้ยโดยเฉลี่ยของหนี้ภาครัฐบาลประมาณร้อยละ 4.0-10.0 ต่อปี และระยะเวลาในการชำระประมาณ 14-30 ปี ด้วยทราที่มีระยะเวลาปลอดหนี้เฉลี่ยประมาณ 4-7 ปี สำหรับหนี้ภาคเอกชนต้องชำระหนี้ด้วยอัตราดอกเบี้ยเฉลี่ยร้อยละ 10.0-16.0 ต่อปี ประกอบด้วยระยะเวลาในการชำระเฉลี่ย 3-7 ปี โดยไม่มีระยะเวลาปลอดหนี้ หากพิจารณาแนวโน้มของหนี้คงค้างต่างประเทศรวมในระหว่างปี 2508-2526 แล้ว จะพบว่าแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี โดยเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 19.8 ต่อปี และเพิ่มขึ้น 20 กว่าเท่าตัวจาก 405 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2508 เป็น 9,520 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2526 โดยสัดส่วนของหนี้ต่างประเทศภาครัฐบาลต่อหนี้ภาคเอกชนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 70.0 ในปี 2508 เป็นร้อยละ 158.5 ในปี 2526 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแนวโน้มความสำคัญ of หนี้ต่างประเทศภาครัฐบาลมีมากขึ้น

จากประสบการณ์เกี่ยวกับปัญหาในการชำระหนี้ต่างประเทศนั้นจะต้องเผชิญกับผลที่เกิดขึ้นต่อการได้รับสินเชื่อ ซึ่งจะประสพกับความยุ่งยากในการบรรลุถึงตลาดการเงินและการค้าที่สำคัญของโลกได้ลำบากมากขึ้น ดังนั้นรัฐบาลไทยจึงป้องกันปัญหาดังกล่าวโดยการออกนโยบายสำหรับการบริหารหนี้ต่างประเทศ ซึ่งกำหนดให้ภาระการชำระหนี้ของรัฐบาลต้องไม่เกินร้อยละ 10 ของรายได้ในแต่ละปีและขนาดของภาระหนี้ ซึ่งจะต้องจ่ายเป็นเงินตราต่างประเทศนั้น ถูกจำกัดมิให้เกินร้อยละ 7 ของรายได้จากการส่งออกของประเทศ (ในกรณีที่รวมหนี้ทางทหารจะต้องไม่เกินร้อยละ 9) สำหรับดัชนีที่ใช้วัดความสามารถในการชำระหนี้มีหลายวิธีด้วยกัน คือ อัตราส่วนภาระหนี้ต่อรายได้จากการส่งออก^{1/} ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ถ้าอัตราส่วนนี้เพิ่มขึ้น หมายถึง

^{1/} ภาระหนี้ต่างประเทศ/รายได้จากการส่งออก (ไม่รวมรายได้จากผลประโยชน์ในการลงทุน)

รายได้เงินตราต่างประเทศไม่มีมั่นคงจะต้องมีการลดการนำเข้ามากขึ้น สำหรับประเทศไทย อัตราส่วนนี้เพิ่มขึ้นจาก 9.1 ในปี 2508 เป็น 19.5 ในปี 2526 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในช่วงหลัง ๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับปริมาณเงินจำนวนมากในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 3 ซึ่งเป็นช่วงที่สิ้นสุดระยะการปลดหนี้ ส่วนอัตราส่วนภาระหนี้ต่อผลิตภัณฑ์ประชาชาติรวมเบื้องต้น ^{1/} ย้ำให้เห็นถึงสัดส่วนของทรัพยากรที่ถูกนำไปเพื่อชำระหนี้ ซึ่งถ้าอัตราส่วนนี้สูงขึ้นหมายถึง ประเทศนั้นมีการะมากขึ้น อัตราส่วนภาระหนี้ต่อ GNP ของประเทศไทยอยู่ระหว่าง 0.51 ถึง 4.5 ในช่วงปี 2509-2526 โดยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเนื่องจากมีการกู้เงินจำนวนมากในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 4 นอกจากนี้อาจวัดได้จาก อัตราส่วนหนี้คงค้างต่อเงินทุนสำรองระหว่างประเทศ ^{2/} เนื่องจากเงินทุนสำรองระหว่างประเทศเป็นตัวที่แสดงถึงความสามารถในการหาได้ของเงินตราต่างประเทศ ดังนั้นอัตราส่วนนี้จะย้ำให้เห็นถึงสัดส่วนของ เงินสำรองระหว่างประเทศที่จะต้องถูกนำมาใช้เพื่อชำระหนี้ต่างประเทศคงค้างทั้งหมด ในกรณีประเทศที่ไม่มีเงินทุนสำรองระหว่างประเทศ และไม่มี การนำเข้าเมื่ออัตราส่วนนี้สูงขึ้น จะลดความน่าเชื่อถือของประเทศนั้นลง สำหรับประเทศไทยมีสัดส่วนนี้ค่อนข้างมีเสถียรภาพประมาณร้อยละ 30-40 จนกระทั่งปี 2518 และมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเป็นประมาณเกือบ 3 เท่าตัวในปี 2526 ดัชนีความแปรปรวนของรายได้จากการส่งออก ^{3/} เป็นตัววัดถึงความสามารถในการชำระหนี้ได้อีกตัวหนึ่ง เนื่องจากถ้าประเทศใดประเทศหนึ่งมีรายได้จากการส่งออกที่มีเสถียรภาพแล้ว จะมีผลดีต่อการบริหารหนี้ต่างประเทศเป็นอย่างมาก ในกรณีของประเทศไทยจะพบว่า ดัชนีความแปรปรวนของรายได้จากการส่งออกต่ำกว่าประเทศใกล้เคียงอื่น ๆ และอัตราส่วนของสินค้านำเข้าที่จำเป็นต่อสินค้าเข้าทั้งหมด ^{4/} ซึ่งสินค้าเข้าที่จำเป็นสำหรับประเทศไทยคือ สินค้าเข้าประเภททุน ประเภทวัตถุดิบ น้ำมันเชื้อเพลิง และน้ำมันหล่อลื่น ถ้าอัตราส่วนนี้สูงขึ้นจะทำให้ประเทศนั้นเกิดความลำบากมากขึ้นในการที่จะลดภาระหนี้ลง ซึ่งประเทศไทยมีอัตราส่วนนี้ประมาณ 0.56 ในปี 2505 เพิ่มขึ้นเป็น 0.79 ในปี 2526 อาจเนื่องจากการขึ้นราคาของน้ำมัน จากดัชนีทั้งหมดนี้ดูเหมือนว่าโดยทั่วไปแล้วมีการเคลื่อนไหวที่ไม่ค่อย

^{1/} ภาระหนี้ต่างประเทศ /GNP

^{2/} หนี้คงค้างต่างประเทศ / ส่วนเปลี่ยนแปลง เงินทุนสำรองระหว่างประเทศ

$$\supseteq I = \frac{1}{t-1} \frac{\sum_{t=1}^T X_t - \hat{X}_t}{\hat{X}_t} \times 100$$

I = ดัชนีความเคลื่อนไหวของการส่งออก

X = รายได้ส่งออก ณ เวลาที่ t

\hat{X}_t = รายได้ส่งออกของประเทศ i ณ เวลา t โดยเป็นค่าเฉลี่ยเคลื่อนไหว 5 ปี

^{4/} ภาระหนี้ต่างประเทศ /มูลค่านำเข้าทั้งหมด

ต้นกล้าสำหรับประเทศไทย นอกจากดัชนีนี้แสดงความแปรปรวนของรายได้จากการส่งออก ทั้งนี้อาจ
เนื่องจากการส่งออกของประเทศไทยมีการกระจายประเภทสินค้าออกที่สำคัญจากระดับ 7-8
ประเภทในปี 2501-2511 เป็น 12 ประเภทในปี 2517 และ 16 ประเภทในปี 2521 ตัวอย่าง
ของสินค้าออกที่สำคัญที่เพิ่มขึ้นได้แก่ ผลผลิตข้าวโพด มันสำปะหลัง สิ่งทอ น้ำตาล พลอย และ
อาหารกระป๋อง การกระจายประเภทของสินค้าออกนี้เป็นผลมาจากทั้งนโยบายส่งเสริมภายใน
ประเทศ และสภาพแวดล้อมภายนอกประเทศ